

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10969758>

NUKUS SHAHRIDAGI UMUMTA'LIM MAKTABLARI BINOLARINING TURLARINI SHAKLLANTIRISHDA ME'MORIY KOMPOZITSIYANING XUSUSIYATLARI

Turebaev Jalgas Ongarbaevich

Qoraqalpoq Davlat Universiteti, stajyor-o'qituvchi.

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada umumta'lim maktablarining estetik jihatlarini va kompozitsion shakllanishi ko'rib chiqiladi. Shuningdek maktabning badiiy qiyofasini shakllantirishning vositalari sifatida bino hajmining plastik xususiyatlari, dizayn va dekoratsiya xususiyatlarining qurilish tektonikasi aytib o'tilgan.*

***kalit so'zlar:** maktab; dekoratsiya; fazoviy; muhit; dizayn; plastik.*

***Аннотация.** В данной статье рассматриваются эстетические аспекты и композиционное формирование общеобразовательной школы. Также в качестве средств формирования художественного образа школы были упомянуты пластические особенности размеров здания, строительная тектоника конструкции и особенности отделки.*

***ключевые слова:** школа; декорация; пространственное; среда; дизайн; пластика.*

***Annotation.** This article discusses the aesthetic aspects and compositional formation of a comprehensive school. Also, the plastic features of the size of the building, the construction tectonics of the structure and the finishing features were mentioned as means of forming the artistic image of the school.*

***keywords:** school; decoration; spatial; environment; design; plastic.*

Kirish. Shaharning fazoviy muhitidagi maktab binolarining tarkibi ushbu binolarning hajmli va fazoviy shaklining badiiy xususiyatlaridan foydalanishga asoslangan maxsus uyg'un tizimga aylanishi kerak. Ular o'zlarining yordami bilan yaratilgan sun'iy muhitda harakat qilish va moslashishga yordam berishlari kerak.

Maktab binolarining arxitekturasi bola va tabiiy muhitga mos kelishi kerak. Bu badiiy sifat strukturaning miqyosi tushunchasi bilan belgilanadi. Masshtabni shakllantirishda ritm va nisbatlar ishtirok etadi.

Turli tarixiy davrlarda maktabning jamiyatdagi va shahar tuzilishidagi o'rnini belgilovchi ijtimoiy, estetik va falsafiy g'oyalarga qarab u yoki bu nisbatlar tizimiga, masshtab mutanosibligiga, u yoki bu kompozitsiyaga ustunlik berilgan. texnikalar. O'z navbatida maktab arxitekturasining bu xususiyatlari jamiyat tomonidan ma'lum bir davrda erishilgan ijtimoiy sharoitlar, texnologiya va fan darajasiga bog'liq.

Zamonaviy maktablarga qo'yiladigan ijtimoiy-pedagogik va gigiyenik talablar bilan bir qatorda maktab binolari va umuman ishlanmalarning badiiy sifatini oshirish zaruriyati bilan bog'liq tegishli talablar ham mavjud. Ikkinchisi maktabning moddiy-fazoviy muhitini uyg'un qurishni, alohida hajmlar arxitekturasida va ularni guruhlashda ko'plab vizual tasvirlarni yaratishni va hokazolarni o'z ichiga oladi. Bu muammolarni hal qilish uchun plastik xususiyatlardan foydalanish kerak.

Shunday qilib, maktab binosining badiiy dizayni uning o'ziga xosligini belgilaydigan asosiy shartlar asosida shakllanishi kerak, xususan:

- maktabning funktsional tuzilishi: o'quv bo'limi, uyali va zal binolari guruhlarini o'zaro bog'lash tamoyillari, qavatlar soni (tipologik xususiyatlar);
- binolarni qurish materiallari va usullariga xos bo'lgan dizayn va qurilish xususiyatlari;
- zamonaviy maktab va atrof-muhit bilan fazoviy aloqalar haqidagi kompozitsion va obrazli fikrlar.

Funksional tuzilma-me'moriy tasvirni yaratish uchun zaruriy shartdir.

Har bir turdagi bino o'ziga xos funktsional vazifani bajaradi, bu ma'lum bir fazoviy yechimga mos keladi. Maktab binosi, birinchi navbatda, o'lchamlari va shakli bo'yicha farq qiluvchi turli xil funktsional guruhlar bilan tavsiflanadi: kichik o'quvchilar uchun sinflar, sinflar, o'rta va katta maktablar uchun laboratoriyalar, o'quv ustaxonalari va ustaxonalari, binolar uzaytirilgan kunlar va guruh ishlarini tashkil etish; texnik markazi bilan kutubxona, dam olish zallar, ma'ruzalar zali va majlislar zali, sport zallari va suzish havzasi, ovqat xonasi, qabulxona, yotoq xonalari. Maktab hududi funktsional jihatdan ham farqlanadi: turli yoshdagi bolalar uchun dam olish joylari, issiqxona va issiqxonaga ega o'quv va eksperimental maydonlar, sport maydonchasi, esplanada, obodonlashtirish maydoni [2-4].

Maktabning arxitektura majmuasini tashkil etuvchi binolarning funktsional guruhlarining xilma-xilligi maktab binosining me'moriy va badiiy qiyofasini yaratish uchun ko'plab vositalarni ta'minlaydi, turli hajmli-fazoviy talqin qilish imkonini beradi va binoning plastik ifodalanishiga yordam beradi. Uyali, sinf va zal maydonlarining almashinishi va guruhlanishi maktab binolarining kosmik rejalashtirish sxemalarida asosiy tipologik farqlarni keltirib chiqaradi va ma'lum bir me'moriy effektga erishishga imkon beradi. Masalan, Nukus shahridagi maktab

binolarining mavjud turlarini shu asosda tasniflash oltita tipologik alohida guruhni aniqlashga imkon berdi:

- 1) zalsiz sinf xonalarining chiziqli tartibi bilan;
- 2) binoning yuqori qavatida joylashgan binolar va zal bo'shliqlarining chiziqli tartibi bilan;
- 3) o'quv binosiga tutash bo'lgan o'quv binolari va zallarning kengaytmalar ko'rinishidagi chiziqli tartibi bilan;
- 4) umumiy kompozitsion o'qda uchdan bir qismi bilan bog'langan ta'lim va umumiy maktab maqsadlari uchun ikkita parallel binolarning bloklangan sxemasi bilan;
- 5) hovlisi bo'lgan binolarda sinf xonalarining perimetri diagrammasi bilan, binolardan biri zalning kosmik rejalashtirish tuzilishiga ega;
- 6) zallar katta binoni tashkil etuvchi chiziqli turdagi ikkita o'quv bloklari o'rtasida joylashganida, maktabning asosiy maydonlarining ixcham rejasi bilan.

Binolarni guruhlash bilan ajralib turadigan har bir turdagi maktab binosi asosidagi strukturadan foydalanish uning hajmi va jabhasida har bir tuzilishga xos bo'lgan nisbatlar shakli va tizimini ko'rsatishga imkon beradi. Saytning tegishli zonalar bilan alohida binolar guruhlarini kompleks hal qilish tabiiy muhit va maktab binosining sintezi uchun asos bo'ladi.

Shunday qilib, maktab binosining turini tanlash kompozitsion qaror qabul qilishning eng muhim bosqichidir, chunki maktab turi uning hajmli xususiyatlarini aniqlaydi.

Binoning konstruktiv tizimi-uning badiiy qiyofasini yaratish vositasidir.

Inshootning konstruktiv va konstruktiv elementlarining ish mantig'i ko'pincha yangi kompozitsiya texnikasi va yangi me'moriy tasvirlar va xususiyatlarning manbai bo'ldi. Bu jarayon, ayniqsa, texnologiya sohasidagi kashfiyotlar, yangi materiallar yoki yangi dizaynlarning paydo bo'lishi davrida seziladi. Zamonaviy arxitektura bunday kashfiyot o'tgan asrning boshlarida yupqa devorli qobiqli tuzilmalarning ixtirosi bo'lib, u stadionlar va ko'rgazma zallarining ulkan maydonlarini qoplash imkoniyatini ochdi. Mutlaqo yangi materiallar va tuzilmalardan foydalanish o'tgan qurilish amaliyotida prototiplarga ega bo'lmagan mutlaqo yangi usullarni talab qiladi. Tabiiyki, bunday usullar arxitektura va kompozitsion texnikani tanlashda yangi yondashuvga ham mos kelishi kerak.

Zamonaviy qurilish materiallari va konstruktiv tizimlar maktab binolarini loyihalashning badiiy imkoniyatlari, arxitektura imkoniyatlariga ta'sir ko'rsatish va ma'lum darajada kompozitsion dizaynni amalga oshirish usullarini aniqlash bilan chambarchas bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Slavinskiy S.P. // Архитектон: Известия вузов. 2006. №16.
2. Stepanov V.I. Школьные здания. М.: Стройиздат, 1975. 239 bet.
3. Smirnov V.V. Школьное строительство. Опыт Ленинграда. Л.: Стройиздат, 1982. 198 bet.
4. Smirnov V.V. Петербургские школы и школьные здания. История школьного строительства в Санкт-Петербурге 1703 — 2003 гг. Науч.- поп. изд. к 300-летию С.-Петербурга. СПб.: РусскоБалтийский информационный центр «БЛИЦ», 2003. 144 bet.
5. S.P.Slavinskiy “архитектурной композиции при формировании типов зданий общеобразовательных школ Великого Новгорода” 2007 Вестник Новгородского Государственного Университета №42.